

JOGG Heemskerk 2014 - 2020

Heel Heemskerk

Voorwoord

Met veel enthousiasme en overtuiging heb ik de afgelopen drie jaar JOGG-regisseur voor de gemeente Heemskerk mogen zijn. De JOGG-aanpak heeft in Heemskerk successen en tegenslagen gekend. Wat er ook gebeurde de professionals die aan het stuur stonden van de aanpak bleven erin geloven. De aanpak heeft duidelijk zijn effecten gehad op bestuurlijk- en op praktijkniveau en binnen publieke- en private organisaties. Het einde van de tweede fase betekent dat we een nieuwe periode van JOGG in gaan. Een logische stap maar ook een spannende stap omdat de werkwijze anders gaat zijn dan afgelopen zes jaar. Het is tijd om de successen van JOGG voort te zetten en de aanpak van JOGG als een standaard manier van werken te zien.

Kirsty van der Geest

JOGG-regisseur 2017-2020

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	1
Inhoudsopgave.....	2
Terugblik	3
Inzet 2014-2017.....	3
Inzet 2017-2020.....	3
Activiteiten.....	4
Resultaten	4
Risicogroepen.....	4
Overgewicht.....	5
Pijlers JOGG.....	6
1. Politiek Bestuurlijk Draagvlak	6
2. Publiek Private Samenwerking.....	6
3. Verbinding Preventie Zorg.....	7
4. Monitoring en Evaluatie	7
5. Gedeeld Eigenaarschap	8
Successen	9
Knelpunten.....	10
Derde periode (2020-2023)	11
Aanbevelingen	11
Doelstellingen	12

Terugblik

‘Het is makkelijker om op jonge leeftijd gewoontes aan te leren dan op latere leeftijd gewoontes af te leren’. JOGG streeft daarom naar het creëren van een gezonde omgeving voor jongeren met de focus op gezond gewicht. Centraal staat dat de gezonde keuze de normale keuze wordt.’

Op het moment dat de gemeente Heemskerk zich aansloot bij de landelijke JOGG-beweging in 2014, was het percentage overgewicht, inclusief obesitas, bij de Heemskerkse kinderen (4-12 jaar) 16%. Het streven was om dit percentage in 2020 terug te brengen naar 12%.

De gemeente Heemskerk heeft in 2016 de doelstelling uitgesproken om meer gezonde inwoners te hebben. Zij sprak de ambitie uit om samen met diverse lokale- en regionale partijen te werken aan een omgeving met volop kansen voor voldoende bewegen en gezonde voeding. De gemeente Heemskerk heeft ervoor gekozen om via JOGG in te zetten op alle kinderen en jongeren (0-19 jaar) in de gemeente onder de noemer ‘Heel Heemskerk’. Daarnaast is ervoor gekozen om de verbinding te zoeken met de regeling Gezond In De Stad (GIDS) wat zich richt op het terugdringen van gezondheidsachterstanden.

Inzet 2014-2017

In de eerste JOGG periode is ingezet op het verbinden van en aansluiten bij het (bestaande) netwerk en het implementeren van de drinkwatercampagne. De JOGG-regisseur was hierbij de aanjager, verbinder en coördinator. Het ‘werken waar de energie zit’ was een belangrijk uitgangspunt om met organisaties aan de slag te gaan. De JOGG-regisseur is hierbij ondersteunend te werk gegaan. Gekozen is om met een gemeenschappelijk kenmerk te werken, genaamd; Heel Heemskerk. Van dit kenmerk is een certificaat ontwikkeld zodat partners zichtbaar konden maken dat zij onderdeel waren van de JOGG-aanpak. Het Heel Heemskerk certificaat motiveerde partijen om deel te nemen aan de lokale aanpak en daarin een samenwerking te zoeken. Daarnaast werd de verbinding gerealiseerd met drie verschillende private partijen.

Inzet 2017-2020

In de tweede fase van JOGG is ingezet op het versterken en borgen van de huidige JOGG positie. Het drinkwaterthema bleef daardoor onder de aandacht. Daarnaast zijn in deze periode de thema’s ‘groente’ en ‘bewegen’ geïmplementeerd. Hierbij werd opnieuw aangehaakt op waar de energie zit. Het JOGG-netwerk is uitgebreid door de samenwerking te zoeken met meer publieke- en private organisaties. Waar in de eerste fase de focus van de eerste acties voornamelijk op de leeftijdsgroep 4-12 jaar lag, werden in deze fase steeds vaker de leeftijdsgroepen 13-19 jaar en 0-4 jaar bereikt. De

rol van de JOGG-regisseur richtte zich naast het aanjagen, verbinden en coördineren gedurende de tweede periode steeds meer op het begeleiden van processen rond de JOGG-aanpak.

Activiteiten

In de periode 2014 – 2019 zijn verschillende activiteiten en initiatieven ondernomen waar de JOGG-regisseur coördinerend of ondersteunend bij is geweest. De acties zijn onderverdeeld in verschillende omgevingen waarin de JOGG-aanpak actief is. Sommige activiteiten waren eenmalig maar in alle gevallen werd gestreefd naar een structurele verandering of actie.

** De lijst met JOGG activiteiten is bijgevoegd in de bijlage.*

Resultaten 2014-2018 (* dit verschil is significant)

In 2019 kwamen de resultaten van de Kindermonitor van GGD Kennemerland naar buiten. De Kindermonitor, is een vragenlijst met als doel om de gezondheidssituatie van Kennemerlandse kinderen van 4 t/m 12 jaar in kaart te brengen en wordt één keer per vier jaar afgenomen. Er zijn verschillende resultaten van de Kindermonitor 2018 vergeleken met de resultaten van die uit 2014. Hieronder volgen de meest opvallende JOGG-gerelateerde resultaten:

- Meer kinderen voldoen aan de fruitnorm (23% → 32%)*
- Meer kinderen voldoen aan de groentenorm (7% → 11%)
- Meer kinderen drinken dagelijks water (60% → 75%)*
- Er wordt vaker 'bijna nooit zoete drankjes gedronken' (3% → 11%)*
- Er wordt vaker minimaal 1 uur per dag bewogen (78% → 82%)
- Kinderen spelen vaker meer dan 30 minuten per dag buiten (66% → 75%)*
- Minder kinderen zijn lid van een sportvereniging (84% → 82%)

Ook het percentage overgewicht bij Heemskerkse kinderen is over verschillende jaren gemonitord. Het monitoren van het percentage overgewicht is geen doel op zich maar geeft wel een goed beeld weer van de fysieke gesteldheid van kinderen. Overgewicht kan een negatieve invloed hebben op de weerbaarheid, het leervermogen, de mentale gezondheid en de sociale vaardigheden van kinderen.

Risicogroepen

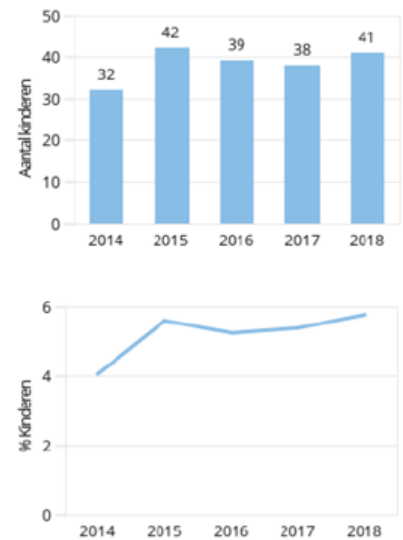
Uit de resultaten van de Kindermonitor 2018 blijkt dat in Heemskerk overgewicht vaker voor komt bij kinderen met een niet-westerse migratieachtergrond (19%) dan bij kinderen met Nederlandse ouders (5%).

Overgewicht 2-4 jarigen

Op het consultatiebureau worden kinderen vanaf 2 jaar gewogen en gemeten. Aan de hand van deze gegevens kan de BMI (Body Mass Index) berekend worden en kan de jeugdarts of jeugdgezondheidszorg (JGZ) –verpleegkundige bepalen of een kind overgewicht heeft.

In figuur 1 is te zien dat het percentage overgewicht bij kinderen tussen 2014 en 2018 stabiel is gebleven (4-6%).

Figuur 1: Overgewicht alle kinderen 2-4 jr

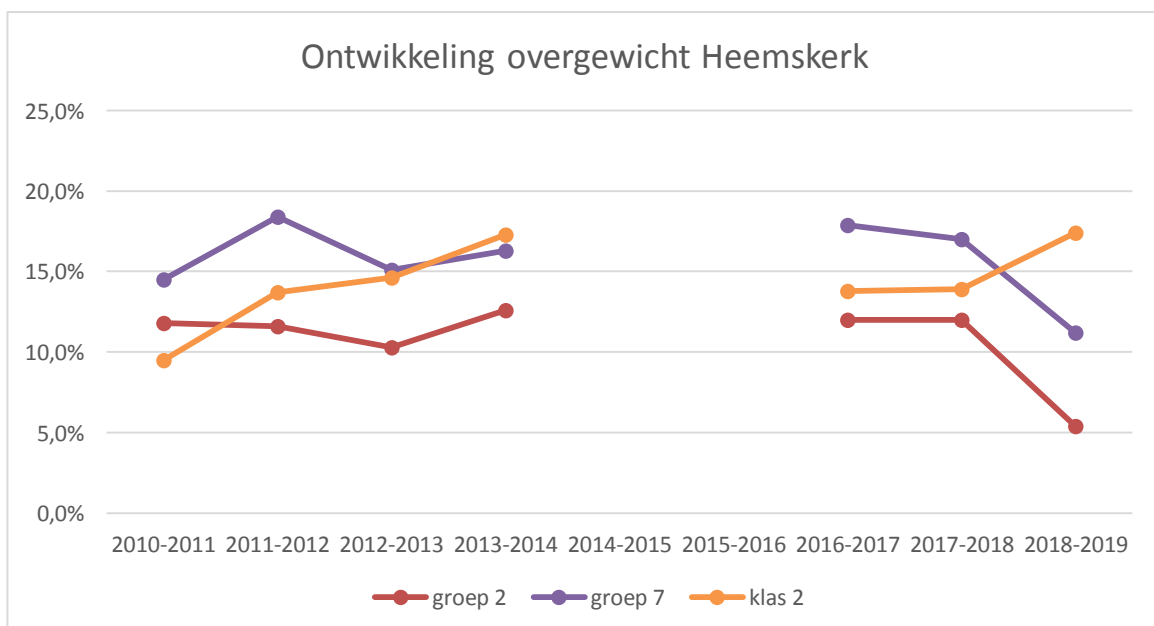
Overgewicht bij kinderen (groep 2 en 7) en jongeren (klas 2)

Op basis van de gemeten lengte en het gewicht door de GGD/JGZ zijn de overgewichtpercentages berekend voor kinderen in groep 2, groep 7 en klas 2. Dit percentage is niet bekend voor schooljaar 2014-2015 en 2015-2016. Dit is weergegeven in figuur 2.

Op het moment dat de gemeente Heemskerk JOGG gemeente werd was het overgewichtpercentage bij kinderen van groep 2, 7 en de tweede klas gemiddeld 16%. Zes jaar later, aan het einde van 2020, is het percentage overgewicht gemiddeld 11%.

In onderstaande grafiek is het percentage overgewicht bij kinderen per groep/klas over de verschillende schooljaren weergegeven. Het percentage overgewicht tussen schooljaar 2013-2014 en 2018-2019 is significant gedaald voor groep 2 en groep 7.

Figuur 2: Ontwikkeling percentage overgewicht kinderen groep 2 en 7 en jongeren klas 2 in Heemskerk

Pijlers JOGG

Integraal werken vraagt om een aanpak die zich richt op verschillende activiteiten op praktisch, tactisch en strategisch niveau. Om een duurzaam effect te creëren is het belangrijk dat een gemeente de volgende randvoorwaarden stelt:

1. Politiek Bestuurlijk Draagvlak

Doel: Wethouders en raadsleden zijn de brug naar de burgers. Zij kunnen een voorbeeldrol en ambassadeursrol vervullen binnen de gemeente. Als elke bestuurder en raadslid te maken krijgt met agendering en besluitvorming over de JOGG-aanpak (start en continuering), blijft de JOGG-aanpak op het netvlies van de bestuurders. Daarnaast zal continuïteit, integraliteit, aandacht en energie gegarandeerd blijven (Bron: JOGG NL).

De gezonde leefstijl van de inwoners van Heemskerk heeft een plaats in het collegeprogramma. Onder andere bewegen in de openbare ruimte wordt gestimuleerd. Wethouder Schoorl (jeugd, sport, onderwijs) en Wethouder Rijke (volksgezondheid) nemen beide deel aan de stuurgroep JOGG/GIDS waarbij wethouder Schoorl de groep voorzigt. De stuurgroep bestaat uit vertegenwoordigers van GGD Kennemerland, Team Sportservice Kennemerland, Welschap Welzijn, JGZ Kennemerland, Socius en het Primair Onderwijs. Daarnaast staat JOGG structureel op de agenda van het directeurenoverleg voor basisscholen.

2. Publiek Private Samenwerking

Doel: Het bedrijfsleven heeft een grote impact op de leefomgeving waarin kinderen opgroeien. Daarom hebben we bedrijven ook nodig om verandering te bereiken. Daarnaast zorgt samenwerking met bedrijven ervoor dat het belang van gezond opgroeien breder wordt gedragen in de maatschappij (Bron: JOGG NL).

De JOGG-regisseur is de aanjager en coördinator van het opzetten van lokale- en regionale samenwerkingen. Deze samenwerkingen kunnen eenmalig dan wel duurzaam zijn. In totaal is er regelmatig contact met 28 publieke partijen. Daarnaast is er contact met 19 private organisaties waarvan er met vijf een duurzame samenwerking is opgezet. De Albert Heijn levert bijvoorbeeld al drie jaar bij vijf verschillende evenementen groente en/of fruit en deelt JOGG in samenwerking met Team Sportservice Kennemerland jaarlijks gezonde versnaperingen uit bij de Avond4Daagse.

** In de bijlage is een lijst met de samenwerkingspartners van JOGG Heemskerk te vinden.*

3. Verbinding Preventie Zorg

Doel: Streven naar dat maatregelen en voorzieningen op de vier preventieniveaus (universeel, selectief, geïndiceerd, zorg gerelateerd) goed op elkaar aansluiten, omdat ze zijn afgestemd en samengesteld met relevante organisaties en partijen in het veld. Er is op deze manier meer aandacht voor de geïndiceerde en zorg gerelateerde preventie gericht op de kinderen die al overgewicht of obesitas hebben (Bron: JOGG NL).

Er is een regionaal Ketennetwerk Obesitas IJmond actief. Deelnemers aan deze groep zijn professionals vanuit het Rode Kruis Ziekenhuis, Huisartsen, Gezondheidscentrum Broekpolder, GGD, Kenter jeugdhulp, PMC kinderysiotherapie, Heliomare en JOGG. Deze werkgroep zorgt voor regionale afstemming over de 'route' (signalering, diagnostiek, behandeling) van kinderen met overgewicht. Als gevolg hiervan is een lokale werkgroep ontstaan waarbij de professionals ook de 'route' met elkaar afstemmen. Het doel is dat de 0^e (preventief; gemeente, GGD etc.), 1^e (zorg zonder verwijzing; huisarts, tandarts, fysiotherapeut etc.) en 2^e (specialistische zorg; ziekenhuis, kliniek, psycholoog, etc.) lijn elkaar kennen en weten te vinden. Dit heeft ervoor gezorgd dat er een zorgdiagram is gecreëerd (digitaal en hard-copy), welke is verspreid onder de lokale professionals. Dit zorgdiagram heeft als functie dat het netwerk gemakkelijk te vinden en te bereiken is. Daarnaast wordt onderzocht of een centrale zorgverlener gewenst is om een sluitende ketenaanpak op gezinsniveau te realiseren.

4. Monitoring en Evaluatie

Doel: Het laten zien van de behaalde resultaten, interpreteren en inzetten voor het verbeteren van de lokale aanpak. Door betrokkenen te informeren en successen te delen kan op deze manier draagvlak bij partners vergroot en behouden worden. Daarnaast is monitoring en evaluatie belangrijk bij de verantwoording aan de gemeenteraad, wethouder en/of subsidiegever (Bron: JOGG NL).

Alle activiteiten van JOGG worden geëvalueerd met betrokken partijen. Veelal zijn deze evaluaties kwalitatief zoals de beoordeling van Heel Heemskerk certificaten en de monitoring van The Daily Mile scholen. Daarnaast levert GGD Kennemerland een jaarlijks overzicht met het overgewichtpercentage van kinderen en wordt elke vier jaar een JOGG rapportage opgeleverd met relevante cijfers vanuit de Kindermonitor resultaten. Onderwerpen die in deze vierjaarlijkse rapportage centraal staan zijn: water drinken, het eten van groente en fruit, bewegen en gewicht. Aan de hand van deze monitoring kan een beeld geschetst worden van de mogelijke effecten van de JOGG-aanpak.

Voor de basisscholen die meedoen aan The Daily Mile is een factsheet gemaakt met de belangrijkste resultaten en verbeterpunten.

5. Gedeeld Eigenaarschap

Doel: Het leren kennen van de mensen in de wijk en deze uiteindelijk ook bereiken (Bron: JOGG NL).

Gedeeld eigenaarschap is sinds 2019 een pijler van JOGG. Voorheen werd ook de benaming social marketing gebruikt. Beide pijlers richten zich op de verschillende strategieën en manieren van omgang die er zijn tegenover de inwoners. Doordat inwoners zich in verschillende omstandigheden bevinden is maatwerk vereist. Door in het begin van een proces in contact te treden en samen op te trekken met inwoners op wie de JOGG-aanpak zich richt, vergroot dat de kans op succes.

In Heemskerk zijn hiervoor de eerste stappen gemaakt. Zo is er contact gezocht met de jongerenraad en helpen leerlingen van een middelbare school met het zichtbaar maken van Daily Mile routes op basisscholen door middel van het creëren van borden. Ondanks dat de eerste stappen zijn gemaakt wat betreft bewonersparticipatie, is het belangrijk om hier in het vervolg sterk op in te zetten.

Successen

De aanpak zorgt voor een gezamenlijk doel namelijk: een gezondere omgeving voor kinderen. Uiteindelijk is dit een doel waar niemand tegen is, alleen de mate waarin partners of organisaties hierin een bijdrage in kunnen en willen leveren verschilt. Het netwerk van JOGG en de noemer waaronder zij – Heel Heemskerk - opereert is enorm gegroeid. Dit zorgt ervoor dat partijen elkaar onderling ook beter weten te vinden in het lokale- en regionale netwerk. JOGG heeft een structurele beweging op gang gebracht en partijen zijn zich bewust van de voordelen van een gezonde omgeving en leefstijl. De JOGG-aanpak in Heemskerk heeft gezorgd voor saamhorigheid bij publieke- en private partners. Het laaghangend fruit is geplukt en de organisaties die open staan voor het mee creëren van een gezonde omgeving zijn hier mee aan de slag gegaan.

De integrale aanpak van JOGG zorgt ervoor dat de gezonde leefstijl centraal staat. De aanpak richt zich op duurzame veranderingen en verbindingen. Ook binnen de gemeente Heemskerk heeft JOGG gezorgd voor een samenwerking tussen het sociale beleidsdomein (onderwijs, Wmo, jeugd, sport en sociale zaken) en het fysieke beleidsdomein (ruimtelijke ordening, milieu, verkeer, veiligheid). De voorheen aparte beleidsvelden leenden zich wel voor het waarborgen van de integraliteit, maar dit was nog niet vanzelfsprekend. De JOGG-aanpak heeft bijgedragen aan deze integraliteit door met elkaar oplossingen te vinden. Een voorbeeld hiervan is de vorming van Daily Mile routes rondom basisscholen. De Daily Mile is een concept waarbij kinderen om de school rennen en op deze manier hun fysieke-, sociale- en mentale gezondheid verbeteren. Deze routes zijn in samenwerking met collega's van het fysieke domein uitdagender gemaakt door bijvoorbeeld stickers en pleinplakkers op de route aan te brengen. Daarnaast wordt nog gekeken hoe de omgeving van de school leuker gemaakt kan worden door het plaatsen van leerzame elementen in de natuur zoals bloemen, fruitbomen en insectenhotels.

De JOGG-regisseur heeft er op een actieve manier voor gezorgd dat mensen met elkaar in contact kwamen. Aan de hand van de vraag die er bij inwoners of partijen leeft is de JOGG-regisseur gericht op zoek gegaan naar een passende oplossing. Een voorbeeld is de samenwerking die de JOGG-regisseur heeft opgezocht met de winkeliersvereniging. De winkeliersvereniging wilde wat voor haar inwoners betekenen maar wist niet waar ze moesten beginnen en bij wie ze met hun vragen moesten zijn. Een verkennend gesprek heeft geleid tot het samenbrengen van een werkgroep met lokale partners die een voetbaltoernooi gaan organiseren.

De actieve rol van de JOGG-regisseur heeft er de afgelopen jaren voor gezorgd dat 'gezondheid' op de agenda bleef staan bij verschillende partijen. Dit is nodig omdat dit nog niet vanzelfsprekend is.

De actieve rol zorgt ervoor dat mensen geïnspireerd raakten om met gezondheid binnen hun eigen organisatie en voor hun klanten aan de slag bleven gaan. Gezondheid wordt steeds meer onderdeel van de werkwijze.

Knelpunten

Het laaghangend fruit is de afgelopen jaren geplukt, ofwel de organisaties die open stonden om binnen hun organisaties 'gezondheid' vaker op de agenda te zetten is gelukt. Echter blijkt het lastig om met organisaties het gesprek aan te gaan die 'gezondheid' niet als prioriteit zien. Het vergt een intensieve aanpak om juist op die plekken het belang van gezondheid te laten inzien en welke rol ze hier zelf in kunnen pakken.

Daarnaast blijkt het ook lastig om ouders te bereiken via kinderen. Daarvoor bleek de Heel Heemskerk JOGG-aanpak te breed en zou een intensieve aanpak op wijkniveau nodig zijn om individuen te bereiken. Onderzocht moet worden wat werkt op wijkniveau en hoe we met de JOGG-aanpak de kwetsbare inwoners (lage sociaal economische positie) kunnen bereiken.

Uit de afgelopen jaren blijkt dat organisaties vaak inzetten op het organiseren van activiteiten om een gezonde leefstijl te stimuleren. Ondanks dat dit een belangrijke manier is om kinderen en jongeren kennis te laten maken met een gezonde leefstijl zorgt het organiseren van activiteiten niet voor een duurzame verandering. Duurzame veranderingen kunnen plaatsvinden op het moment dat werkafspraken veranderen en zijn aangepast in het beleid. Met name het maken van aanpassingen binnen het beleid blijkt voor verschillende organisaties nog lastig.

Derde periode (2020 – 2023)

In de komende periode zal gemeente Heemskerk de samenwerking met JOGG voortzetten. Heemskerk behoudt daarmee toegang tot het kennis- en ondersteuningsaanbod van JOGG landelijk. De gemeente heeft besloten geen gebruik te maken van een (externe) JOGG-regisseur. De aanjaagrol van de aanpak valt hiermee weg en organisaties worden geacht zelf aan de slag te gaan met de JOGG-aanpak.

De huidige JOGG-stuurgroep blijft voortbestaan om bestuurlijke draagvlak te behouden. Op deze manier blijft een gezonde leefstijl bij betrokken bestuurders hoog op de agenda staan zodat zij dit kunnen blijven uitdragen naar hun eigen medewerkers.

Het belang van blijvende aandacht voor de JOGG-doelen wordt onderschreven door verschillende betrokken JOGG-partners. Onder andere de meerwaarde van de inbedding in het – nog vast te stellen – integrale uitvoeringsprogramma Sociaal domein van de gemeente wordt als waardevol beschouwd. Cruciaal daarbij zijn de verbinding tussen verschillende disciplines binnen en buiten de organisaties, de focus op preventie en het voorzien in een goede borging van de behaalde resultaten. De JOGG-beleidsambtenaar zal er de komende periode voor waken dat de bestaande JOGG resultaten blijven voortbestaan en zal blijven inzetten op borging van de JOGG-aanpak.

Aanbevelingen

Iemands gezondheid wordt beïnvloed door verschillende factoren, met name bij complexe gezondheidsproblemen zoals overgewicht. Hierbij spelen niet alleen weinig bewegen en ongezonde voeding een rol, maar ook de leefomstandigheden, een laag inkomen, schulden enzovoorts zijn van invloed. Het stimuleren van een gezonde leefstijl moet daarom integraal aangepakt worden. Dit wil zeggen dat een samenhangend beleid nodig is op zowel leefstijlfactoren van mensen als op hun sociale en fysieke omgeving, participatie en toegang tot voorzieningen. Een samenwerking tussen sociale beleidsdomeinen en fysieke beleidsdomeinen is nodig om meer effect op gezondheid te bereiken. Dit kan men bereiken door gezamenlijke nota's op te stellen en een mix van interventies en maatregelen in diverse settings en voor diverse doelgroepen uit te werken. De omgevingswet leent zich bijvoorbeeld goed voor een integrale benadering.

Een actieve rol als aanjager, verbinder en inspirator blijkt belangrijk te zijn om een gezonde leefstijl blijvend aandacht te geven. Aangezien deze rol weg valt is het belangrijk dat een gezonde leefstijl de komende tijd op de agenda blijft staan van bestuurders en dat organisaties breed blijven inzetten op

dit onderwerp. Niet alleen publieke organisaties, maar ook private organisaties dienen aangehaakt te blijven bij de JOGG-aanpak om een duurzaam gezondheidseffect op de jeugd te bereiken.

Naast het op de agenda zetten van 'gezonde leefstijl' is het ook wenselijk om bewoners bij werkprocessen te betrekken. Zij weten immers wat het beste voor hun en hun kinderen werkt. Verschillende initiatieven lenen zich hier voor bijvoorbeeld bij de vorming van een lokaal preventieakkoord.

Een proactieve benadering naar JOGG-partners is nodig om successen en relaties te behouden. Het continueren van het behalen van het Heel Heemskerk certificaat is hierbij een belangrijke tool. Dit certificaat loopt eind 2020 af en partners moeten opnieuw de kans krijgen om te laten zien dat zij zich nog steeds aansluiten bij de JOGG-aanpak. Dit opent het gesprek om met elkaar af te spreken waar er binnen de organisaties nog gewerkt kan worden aan de JOGG-aanpak. Onder andere het opnieuw stellen van voorwaarden op gebied van leefstijl bij subsidieverlenging van publieke partijen valt onder de acties om duurzaamheid van de JOGG-aanpak te waarborgen.

Doelstellingen

Betrokken stuurgroep leden hebben een borgingsformat ingevuld waarin staat beschreven op welke manier de JOGG-aanpak op dit moment vorm krijgt binnen hun organisatie en hoe zij dit in de toekomst willen vervolgen. Deze interne tool dient als basis voor de te vormen doelstellingen van de derde JOGG-periode. Het streven is om deze nieuwe (SMART) doelstellingen eind 2020 helder te hebben. De doelstellingen en ambities voor de komende drie jaar zullen gebaseerd zijn op de huidige JOGG omgevingen en pijlers.

- *JOGG omgevingen*: thuis, buurt, vrije tijd, werk en media
- *JOGG pijlers*: politiek bestuurlijk draagvlak, publiek private samenwerking, gedeeld eigenaarschap, verbinding preventie en zorg, monitoring en evaluatie en communicatie.

Deze nieuwe doelstellingen dragen bij aan de borging en het toekomstbestendig maken van de lokale JOGG-organisaties en worden procesmatig gemonitord en gestuurd. Daarnaast wil de gemeente de JOGG successen voortzetten door lokale partijen en inwoners nog meer bij elkaar te brengen, informatie te delen en gezondheid centraal te stellen in verschillende overleggen en initiatieven.